

המושב הדתי עקרונותיו ומהותו

שיחות בסניפי בני עקיבא,
בגרעינים מושבים, בחברות נוער
ובבתאי ספר חקלאים

ערוך בידי יצחק קדמוני (כפר הראה)

המדור הדתי
המחלקה לעניין הנוער והחלוץ
ההסתדרות הציונית העולמית

אגוד המושבים
של
הפועל המזרחי

דפוס "דעת", ירושלים
כסלן תשכ"ט

תּוֹכֶן

	מבוא
7	ערבי יסוד של המושב דתי
9	המושב השיתופי הדתי
11	המושב השיתופי והאינדיידואלי
11	המושב השיתופי הייסוד של הקבוץ
12	המושב השיתופי והאינדיידואלי
14	ערבים משותפים להתיישבות העובדת-יהודית
14	במה נבדל המושב השיתופי מן הקיבוץ
16	מושבי הפועל-המזרחי
16	המבנה הארגוני: המוסדות הנבחרים
17	מחלקות האיגוד
21	קיצור תולדות מושבי הפועל המזרחי
32	מרכזים אזוריים של הפועל המזרחי
35	רשימת מושבי הפועל המזרחי
37	מושבים זתיים אחרים
38	קבוצות זתיות
39	דברי סיכום
40	אברחים קסטנביים זיל

* * *

ניסיונות ראשוניים להקמת התיישבות חקלאית דתית במסגרת המושב, נעשו בשנת תרפ"ד. הראשון בהם הוא הצטפות של חברים בארגון הפועל-המזרחי, לכפר אורה. הניסיון לא עלה יפה, ובאותה שנה התיישבה קבוצת-חברים ממפר חיטין שבגליל התיכון, אולם אף הוא נזב לאחר שנים שניות.

בתרפ"ד נוסד גם המושב כפר גדרון. יהודים דתיים מסטרנסילבניה עלו עם רבעם בהחלבות של מצואו לעמק יזרעאל ותקימו את המושב. ביום המוקם הוא בחסותו ארגון המושבים של אגודות ישראל.

בשנת תרפ"א, הצליפו שלושים משפחות חברי התנועה לכפר חסידים. מושב זה הוקם על ידי חסידיים מפולין, שעלו על הקרקע ביוזמתו ובעידודו של הרב ישעיה שפירא צ"ל ממורייה הרוחנית של תנענטנו. המשפחות המצליפות באו מהקבוצות שמואל, צבי, רינס ומכפר אורה ונתנו עידוד רב לכפר חסידים. ביום, מושב זה שומר על עצמותו הארגונית ואינו נמנה עם אחד הזרמים ההתישבותיים. כפר עברי, נקודה חקלאית-ציתית קטנה ליד ירושלים, נזבנה לאחר עמידת גבורת במלחמת השחרור. המבנים והקרקע נפלו בידי האויב ולאחר מלחמת ששת הימים מצויו במקום רק שרידים אחדים של המבנים.

רק לאחר מאבק ממושך של התנועה כולה על זכותה להיאחז על קרקע הלאוונ הוקם המושב הראשון של הפומ"ז — שדה יעקב. גישתם האידיאולוגית של המתישב הייתה כדוגמת מרחביה, נהיל ואחרים, תוכן הדגשת המומנט המיחד של שמינו תורה ומצוותיה ויצירת התא הראשון של חברת עובדה-ציתית.

בתרצ"ב עלו חברים ותיקים לאדמות סלונידי ע"י פתח-תקווה ביניהם מחברי חיטין, מיוצאי קב' רוזס (הקבוצה הראשונה המאורגנת של הפומ"ז) ומיוצאי ישראל (נקודות התיישבות של אגודות ישראל בעמק יזרעאל, שנזבנה כליל ע"י תומך מושב כפר אברהם, הכלול ביום בתחום השיפוט של עיריית פתח-תקווה, ויסדו את מושב כפר אברהם).

המניע לעלייתם של חברי המושבים והקבוצות נזב היה בשאיות שהיהודי בגולה לנוטש את חייו הגלות הקלוקלים מבחינה כלכלית, סוציאלית

ומכיסופם העז לחיה יצירה ובניון לעבודת אדמה בארץ האבות ביצירת חברה חדשה המבוססת על חיי צדק ומוסר סוציאלי ובשפור החיים מבחינה חברתית הם ראויים להשתתף חונם.

להקמת המושבים והקיבוצים בכל רחבי הארץ היה גם עד ללאומי כללי, בכיבוש הארץ ובהבטחת קיומו של העם בארץ. מלחמת השחרור והקמת המדינה הוכיחו כי לנקודת ההתיישבות היה ערך מכריע בייצוב הגבולות.

חברי הפומ"ז אשר שאפו להקמת חברה דתית ראו שחזון חי תורה מלאים, קיום מצוותיה וחינוך הדור הצער לרعيון תורה ועובדת אפרה רק בתאים התישובתיים עצמאים במושבים וקיבוצים הדתיים של הפועל המזרחי.

לאור הנסונות הראשונים ולאור הוסdem של שלושת המושבים הראשונים, תנועתנו, כל אחד באיזור אחר: שדה יעקב — בעמק יזרעאל, כפר פינס — בעמק עין וכפר הראה"ה — בעמק חפר בשלת ההכרה, שמילוי משימות בהתיישבות הדתית אף יותר ב"גוש דתי", דהיינו: בשרשרא יישובים דתיים מרים התישובתי אחד או שניים: מושבים וקיבוצים. אכן מאז העליה לטירת צבי, הלכה תנועתנו בדרכם וב悰צת השנים הפכו גושים אלו למועצות איזוריות, המהוות מעין "ממלכות" "תורה ועובדת" בזעיר אנפין. איזור ספר, איזור יבנה, איזור עזתה וכו', משכנינו לישובי המועצות.

יתר זומי ההתיישבות: תנועת המושבים הכללית, אחד קיבוצים, יישובי הקבוץ המאוחד והקבוץ הארץ של השומר הצער הלכו בעקבותנו והקימו יישובים שלהם.

